

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001

„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų 29 priedas

VISUOMENINIO UGDYMO BENDROJI PROGRAMA

Projektą rengia: Renata Bernotienė, dr. Linas Jašinauskas, Paulius Bakanas, dr. Liutauras Degėsys, dr. Irena Pekarskienė, Laima Girdauskienė, Šarūnas Gerulaitis, Rytas Šalna, Ingrida Mereckaitė, dr. Aušra Žemgulienė

Turinys

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS.....	1
II SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	2
III SKYRIUS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS.....	2
IV SKYRIUS PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI	4
V SKYRIUS MOKYMO(SI) TURINYS	8
VI SKYRIUS MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS.....	12
VII SKYRIUS MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMIAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS.....	15

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Visuomeninio ugdymo bendroji programa (toliau – Programa) apibrėžia Visuomeninio ugdymo dalyko paskirtį, tikslą ir uždavinius, dalyku ugdomas kompetencijas, pasiekimų sritis ir pasiekimų raidą, dalyko mokymo(si) turinį, pasiekimų lygių požymius ir mokinių pasiekimų vertinimą.

2. Visuomeninis ugdymas skirtas mokiniams plėtoti pozityvų santykį su savimi, kitais žmonėmis, gyventi ir veikti demokratinėje visuomenėje, sparčiai besikeičiančioje daugiakultūroje aplinkoje. Mokinys pagal savo galias ir gebėjimus formuojasi požiūrį į pasaulį, jame vykstančius reiškinius nagrinėja praeitį, analizuoja dabartį, projektuoja ateitį. Šiam požiūriui formotis įtaką turi bendraamžių ir suaugusiųjų požiūris į pasaulį, jo reiškinius ir procesus, technologijos, medijos. Pažįstant artimiausią socialinę, kultūrinę, ekonominę, gamtinę aplinkas, vaikui svarbu ugdytis nuostatas, įgalinančius suprasti žmones, jų santykius, pažinti jį supantį pasaulį ir jame atsakingai veikti savarankiškai bei drauge su kitais.

3. Siekiama, kad visuomeninio ugdymo sritis pradinio ugdymo pakopoje apimtų aktualų ir naudingą turinį, padedantį mokiniui pažinti save kaip asmenį, kaip įvairių bendruomenių narį, suprasti,

kad praeities įvykiai, ekonominiai reiškiniai veikia šalies ir jos piliečių dabartį ir ateitį, pažinti ir atsakingai veikti supančioje aplinkoje.

4. Programoje mokymo(si) turinys pateiktas 1, 2, 3, 4 klasėms. Kiekvienos klasės mokymo(si) turinį sudaro atskiros pasiekimų sritys. Skirstymas sąlygiškas siekiant aiškiau apibrėžti konkrečias dalis, bet tuo pačiu ir atskleisti kiekvienos dalies reikšmę Programoje ir integracines galimybes.

II SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

5. Visuomeninio ugdymo tikslas – sudaryti sąlygas, kad mokiniai įgytų bendrą supratimą apie žmonių gyvenimą socialinėje, kultūrinėje, gamtinėje aplinkoje, suvoktų joje vykstančius reiškinius ir procesus, jų kaitą laike ir erdvėje, ugdytųsi vertybines nuostatas bei gebėjimus, būtinus aktyviai ir atsakingai veikti kartu su kitais sprendžiant kasdienio gyvenimo bei artimiausios aplinkos problemas.

6. Pradinio ugdymo uždaviniai. Siekdami visuomeninio ugdymo tikslo mokiniai:

6.1. pažindami artimiausią socialinę, kultūrinę, ekonominę, gamtinę aplinkas aiškinasi kaip remiantis įvairiais šaltiniais išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę apie žmonių gyvenimą praeityje, dabartyje ir ateityje;

6.2. plėtoja gebėjimus stebėti, tyrinėti artimiausią aplinką bei suprasti save ir kitus žmones, bendraamžių grupėje, bendruomenėje, bendrauti ir bendradarbiauti, būti tolerantiškam, konstruktyviai spręsti iškylančias problemas;

6.3. tyrinėja artimiausią aplinką pastebi bendruomeniškumo, demokratinių principų raišką, supranta piliečio teises ir pareigas, jomis vadovaujasi priimant sprendimus ir veikiant bendruomenėje;

6.4. ugdomi noriai, prasmingai ir atsakingai veikti artimiausioje socialinėje, kultūrinėje ir gamtinėje aplinkoje, siekia ją saugoti ir plėtoti, savo veiklą grįsti darniojo vystymosi principais.

III SKYRIUS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

7. Įgyvendinant Programą ugdomos šios kompetencijos: pažinimo, pilietiškumo, komunikavimo, kultūrinė, kūrybiškumo, skaitmeninė, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos. Jos pateiktos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą.

8. Pažinimo kompetencija. Mokiniai pažįsta save, formuojasi pozityvų santykį su savimi, kitais žmonėmis, artimiausia socialine, kultūrine, ekonomine gamtine aplinka. Tyrinėdami artimiausioje aplinkoje vykstančius įvykius, reiškinius bei procesus, susijusius su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės gyvenimu, istorija ir socialine aplinka aiškinasi kaip nuosekliai ir kryptingai planuoti savo veiklą, pasirinkti ir taikyti tinkamus pažinimo metodus, daryti apibendrinimus ir formuluoti išvadas. Remiantis įvairiuose šaltiniuose nagrinėjama informacija, mokiniai skatinami ją tinkamai pritaikyti pažįstamuose ir naujuose kontekstuose. Aptardami artimiausios aplinkos (šeimos, klasės, vietos bendruomenės) problemas, santykius su bendraamžiais ir suaugusiais, mokiniai mokomi mąstyti kritiškai, įgytą patirtį pritaikyti praktiškai, siūlyti būdus problemoms spręsti. Mokomi įgytas žinias ar išmoktą problemos sprendimo būdą pritaikyti tokioje pačioje ar analogiškoje situacijoje. Paaiškina, kad praeityje vykę istoriniai įvykiai veikia dabartį ir ateitį. Pažindami, tyrinėdami artimiausią sociokultūrinę, gamtinę aplinką, istorinę praeitį, mokiniai ugdomi gebėjimus ir nuostatas kryptingai mokytis ir tobulėti, pasitelkia tyrinėjimą kaip pagrindinę mokymosi strategiją. Mokiniai skatinami įsivertinti savo mokymąsi, pasiektus rezultatus, nustatyti sėkmės ir nesėkmės priežastis, numatyti, ką kitą kartą atlikdami panašaus pobūdžio užduotis darytų kitaip.

9. Pilietiškumo kompetencija. Pažindami ir nagrinėdami žmonių gyvenimą bendruomenėje, mokiniai tyrinėja demokratinės visuomenės ir valstybės prigimtį, jos pagrindinius gyvavimo principus ir vertybes (žmogaus teisės ir laisvės, teisingumas, lygybė, aktyvus pilietinis dalyvavimas, atsakomybė ir kt.). Mokiniai mokomi artimiausioje aplinkoje pastebėti ir suprasti demokratinio gyvenimo bruožus, susijusius su žmogaus teisėmis, įstatymais, valstybės valdymo institucijomis, dalyvavimu valstybės valdyje, atpažinti Lietuvos valstybės simbolius (vėliavą, herbą, himną), paaiškinti jų reikšmę, suprasti valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių, atmintinų dienų esmę. Mokiniai mokomi suprasti kas yra pilietis, elementariai nusakyti savo teises ir pareigas. Mokiniai skatinami svarstyti, apie tai, todėl valstybėms svarbu bendradarbiauti. Mokiniai, pažindami praeitį, mokomi atpažinti pilietiškumo, demokratijos raišką to meto žmonių, bendruomenių gyvenime. Nagrinėjant socialinės, kultūrinės, ekonominės ir gamtinės aplinkos įtaką žmonių veiklai ir gyvenimui, gamtinės aplinkos ir žmogaus gyvenimo sąlygų regioninius skirtumus.

10. Komunikavimo kompetencija. Kurdami pasakojimus apie dabartį ir praeitį, artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančių reiškinų ir procesų poveikį žmogui mokiniai aiškinasi kaip parinkti ir vartoti verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas. Mokiniai tyrinėja įvairius informacijos šaltinius, parengti pristatymus, kuriuose derina vaizdo medžiagą, garso įrašus ir tekstą. Bendraudami ir bendradarbiaudami sprendžiant artimiausios aplinkos problemas, dalyvaujant klasės, mokyklos, bendruomenės veiklose, mokiniai aiškinasi kaip taikyti skirtingas komunikacijos priemones (komunikuodami individualiai bei grupėje). Bendraudami su bendraamžiu ir su mokytoju (suaugusiuoju) vartoja skirtingas verbalinės raiškos priemones ir formas.

11. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Mokiniai skatinami pažinti save ir kitus, įžvelgti ir paaiškinti savo ir kitų elgesio ir veiklos artimiausioje aplinkoje priežastis ir pasekmes. Mokiniai diskutuoja apie pozityvų ir atsakingą elgesį, aiškinasi kaip tai padeda bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, siekti tikslų. Dalyvaujant bendrose veiklose, sprendami kylančius konfliktus/problemas, mokiniai analizuoja, kaip naudotis nesudėtingomis emocijų valdymo strategijomis. Bendraudami ir bendradarbiaudami su bendraamžiais ir suaugusiais, aiškinasi kaip tinkamai reikšti mintis, toleruoti ir gerbti kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Tyrinėja kaip žmonės sieja socialiniai ryšiai, kurie grindžiami susitarimais ir įsipareigojimais. Atpažįsta, įvardija ir vadovaujasi vertybėmis, kurios padeda siekti sėkmę asmeniškai ir bendruomenei. Dalyvaujant artimiausioje aplinkoje vykstančiuose procesuose, mokiniai siūlo idėjas pokyčiams. Pagal savo galias prisideda prie šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovės kūrimo. Atsakingai dalyvauja vietos bendruomenės veiklose, sprendami konfliktus, išsakydami savo nuomonę stengiasi neįžeisti kito, tausoja savo ir kitų (bendraamžių ir suaugusiųjų) sveikatą. Remdamiesi savo patirtimi, įgytomis žiniomis apie žmonių gyvenimą šiandien, praeityje kuria ryšius tarp rūpinimosi sveikata ir šeimos, klasės, mokyklos, vietos bendruomenės gyvenimo kokybės.

12. Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėdami artimiausią socialinę, ekonominę, kultūrinę, gamtinę aplinką, istorinę praeitį, mokiniai skatinami susieti tarpusavyje įvairias žinias, jomis dalintis, pertvarkyti informaciją pasitelkiant turimą patirtį ir vaizduotę, pateikti naujas išvalgas apie nagrinėjamus įvykius, reiškinius ir procesus, kurti artimoje aplinkoje esančių objektų modelius, rekonstrukcijas, vietovės planus, projektuoti, ieškoti savitų problemų sprendimų. Dalyvaujant šeimos, klasės, mokyklos, bendruomenės veiklose, mokiniai skatinami kelti ir siūlyti idėjas, kaip spręsti nesudėtingas situacijas/problemas artimiausioje aplinkoje. Mokomi vertinti iškeltas idėjas, argumentuoti savo pasirinkimus, kas ir kaip įgyvendins idėjas, kokie galimi iškeltų idėjų išraiškos būdai, kokios informacijos, išteklių ir laiko reikės joms įgyvendinti. Skatinami prisiimti atsakomybę už savo iškeltas idėjas, konstruktyviai vertinti su jų įgyvendinimu susijusią veiklą, iškilusius sunkumus ir pasiektą rezultatą.

13. Kultūrinė kompetencija. Mokiniai skatinami pažinti ir nagrinėti reikšmingus kultūrinius objektus, reiškinius, elementariai paaiškinti jų reikšmę tautai ir valstybei. Susipažįsta su Lietuvos ir

pasaulio kultūros tradicijomis. Artimiausioje aplinkoje esančius istorinius, kultūrinius objektus, reiškinius mokiniai skatinami sieti su šeimos, bendruomenės, visuomenės ir valstybės tradicijomis, įsitraukti į jų puoselėjimą ir naują įprasminimą. Mokiniai skatinami aktyviai ir atsakingai dalyvauti artimiausioje aplinkoje vykstančioje kultūrinėje veikloje (švenčiant valstybines, tarptautines šventes, minint reikšmingų istorinių įvykių datas ir pan.). Nagrinėdamas žmonių gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikais) įvardija ir apibūdina panašumus ir skirtumus tarp įvairių kultūrų.

14. Skaitmeninė kompetencija. Mokiniai veikdami šiuolaikiškoje aplinkoje, tyrinėja kaip naudoti skaitmenines mokymosi priemones. Pritaikydami šiuolaikinių technologijų galimybes (informacijos paiešką, mobiliąsias programėles ir kt.), kuria projektus, rinkti medžiagą, sudaryti skaitmeninį maršrutą. Tyrindami įvairias temas naudoja šaltinius, vizualinę medžiagą, tikrina informacinius kanalus. Sėkmingai naudojasi skaitmeniniu turiniu įvairių tipų tekstų kūrimui (pasakojimui, žinutei, interviu, išvadai ar nuomonei suformuluoti. Renkasi ir atskiria patikimus ir legalius šaltinius, suprasdamas, kad įvairi vieša skaitmeninė informacija, yra intelektinė nuosavybė. Atsakingai, saugiai ir etiškai veikia skaitmeninėje erdvėje tiek rinkdamas informaciją, tiek ja dalindamasis su kitais, tiek bendraudamas ir bendradarbiaudamas. Skaitmeninius, komunikacinius įrenginius įgalina kaip mokymosi įrankius, tyrinėjant ir kuriant turinį. Taip pat ugdomi atsakomybės jausmą, dėl praleidžiamo laiko ir tikslo, kai naudojami išmanieji įrenginiai.

IV SKYRIUS PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI

15. Programoje pasiekimų sritys žymimos raide (pavyzdžiui, A, B), o raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1, A2) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas.

16. Visuomenės pažinimas ir komunikavimas (A). Ši sritis apima mokinio savęs, bendruomenės santykių pažinimą, aptariant tarpusavio ryšius, susipažįstant su demokratinės visuomenės bruožais, istorinės, gamtinės ir visuomeninės veiklos raida, analizuojant verslumo ir finansinio raštingumo ugdymą. Šios srities pasiekimai:

- 16.1. artimiausios socialinės aplinkos ir bendruomenės pažinimas (A.1);
- 16.2. gyvenimas demokratinėje visuomenėje (A.2);
- 16.3. istorinės raidos supratimas (A.3);
- 16.4. supančios aplinkos pažinimas (A.4);
- 16.5. geografinių sistemų pažinimas (A.5);
- 16.6. verslumo gebėjimų ugdymas, ekonominės aplinkos pažinimas (A.6).

17. Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje (B). Ši sritis apima mokinio supratimą apie praeitį-dabartį-ateitį, suasmenintą žmonių gyvenimo kaitos, jos tęstinumo pažinimą, geografinės aplinkos, ekonominių procesų, asmeninių finansų pažinimą. Šios srities pasiekimai:

- 17.1. orientavimasis istoriniame laike (B.1);
- 17.2. orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje (B.2);
- 17.3. orientavimasis rinkoje, ekonominių procesų supratimas ir asmeninių finansų tvarkymas (B.3).

18. Tyrinėjimas ir interpretavimas (C). Ši sritis apima aplinkos pažinimą, aktyvų tyrinėjimą, siekiant įgyti naujas patirtis, plėsti supratimą apie pasaulį ir įgyti naujų prasmų apie praeities ir dabarties ryšius, analizuojant reiškinius, renkant informaciją iš įvairių šaltinių. Šios srities pasiekimai:

- 18.1. istorijos tyrimas ir interpretavimas (C.1);
- 18.2. geografinių tyrimų gebėjimai (C.2);
- 18.3. istorinio, geografinio, verslumo pasakojimo kūrimas (C.3).

19. Pasiekimų lygių požymių lentelėje raidės ir skaičių junginyje (pavyzdžiui, A1.3) raide žymima pasiekimų sritis (A), pirmu skaičiumi (1) nurodomas pasiekimas, o antru skaičiumi (3) – pasiekimų raida. Mokinių pasiekimų raida aprašoma pagal pasiekimų sritis, pateikiant mokinių pagrindinio lygio pasiekimus kas dvejus metus:

Pasiekimas	1-2 klasės	3-4 klasės
	1. Pasiekimų sritis: Visuomenės pažinimas ir komunikavimas (A)	
Artimiausios socialinės aplinkos ir bendruomenės pažinimas (A.1.)	Apibūdina save kaip skirtingų bendruomenių narį (šeima, mokykla, būrelis, kiemas, miestas, pasaulis), papasakoja apie savo veiklą artimiausioje socialinėje aplinkoje (A.1.1.).	Paaishkina, kaip veikia bendruomenė, papasakoja ir pateikia pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje (A.1.1.).
	Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, paaishkina, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis (A.1.2.).	Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Išklauso, vertina ir atsižvelgia į kito nuomonę (A.1.2.).
	Atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybėmis, nurodo kylančias grėsmes, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos (A.1.3.).	Prasmingai ir tikslingai naudoja virtualią erdvę ir joje esančius įrankius informacijos paieškai, mokymosi procese, kūrybinėse veiklose (A.1.3.).
	Apibūdina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime. Mokytojui padedant sprendžia nesudėtingas problemas klasės, mokyklos bendruomenėje (A.1.4.).	Argumentuotai paaishkina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime reikšmę ir naudą. Sprendžia nesudėtingas problemas klasės, mokyklos bendruomenėje (A.1.4.).
	Pastebi ir nurodo savo ir kitų žmonių elgesį ir atsakomybes klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes (A.1.5.).	Pastebi ir argumentuotai paaishkina savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes (A.1.5.).
	Gyvenimas demokratinėje visuomenėje (A.2.)	Pastebi ir apibūdina demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus (A.2.1.).
Nurodo Lietuvos valstybės simbolius, paaishkina Lietuvos valstybės simbolių, valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių, atmintinų dienų reikšmę ir paskirtį (A.2.2.).		Nurodo svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skiria valstybės ir vietos savivaldos institucijas, nusako kai kurias jų vykdomas funkcijas ar veiklas (A.2.2.).
Istorinės raidos supratimas (A.3.)	Remdamasis šeimos, gyvenamosios vietovės istorijos įvykiais, apibūdina žmonių gyvenimo kaitą, jos tęstinumą. Sudaro giminės medį	Nurodo keletą reikšmingiausių Lietuvos istorijos įvykių, asmenybių, paaishkina kaip jie tarpusavyje susiję. Apibūdina ir palygina žmonių

	(vaikai, tėvai, seneliai), nusako šeimos narių giminystės ryšius (A.3.1.).	gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) (A.3.1.).
	Remdamasis savo artimos aplinkos pavyzdžiais (reikšmingais įvykiais, šventėmis, tradicijomis), nusako, kas yra pokyčiai, o kas – tęstinumas, pateikia pavyzdžių ir nurodo kai kurias žmonių gyvenimo kaitos priežastis, paaiškina tradicijų reikšmę (A.3.2.).	Nurodo akivaizdžias nagrinėtų istorijos įvykių priežastis, padarinius, asmenybių reikšmingus darbus (A.3.2.).
Supančios aplinkos pažinimas (A.4.).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo, augalija ir gyvūnija ir nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A.4.1.)	Apibūdina Žemės paviršių ir paaiškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Pastebi, atpažįsta gamtinius reiškinius ir procesus, pateikia pavyzdžių (A.4.1.)
	Nurodo gyventojų veiklas vietovėje ir jos kultūros bruožus. Stebi aplinką ir įvardija joje vykstančius socialinės, ekonominės veiklos ypatumus ir pokyčius (A.4.2.).	Pateikia pavyzdžių apie gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį. Paaiškina, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių. Skiria išsenkančius ir neišsenkančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija) (A.4.2.).
Pasaulio geografinis pažinimas (A.5.)	Pavaizduoja ir papasakoja gyvenamosios vietos (miesto, miestelio, kaimo, viensėdžio) bruožus (pastatai, gamtos objektai) (A.5.1.).	Įvardija ir parodo žemėlapyje bei apibūdina žemynus, vandenynus (A.5.1.).
	Pagal keletą požymių nusako artimų, pažįstamų ir tolimų vietovių, teritorijų panašumus ir skirtumus (A.5.2.).	Nusako kelias pagrindines Lietuvos gamtos ir žmonių gyvenimo / veiklos ypatybes, lygina Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su gamtine aplinka, gamtos ištekliais, technologijomis (A.5.2.).
Verslumo gebėjimų ugdymas ir ekonominės aplinkos pažinimas (A.6.).	Nusako, kas yra verslininkas, ką jis veikia, nurodo keletą verslų artimiausioje aplinkoje (A.6.1.).	Apibūdina verslininko veiklą, pateikia pavyzdžių, įvardija, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, paaiškina kuo šis verslas būtų naudingas (A.6.1.).
	Nurodo keletą verslų artimiausioje aplinkoje (A.6.2.).	Įvardija, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, paaiškina kuo šis verslas būtų naudingas, naudodamasis pagalba kuria nesudėtingą verslo planą (A.6.2.).
2. Pasiekimų sritis: Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje (B).		

Orientavimasis istoriniame laike (B.1.).	Nurodo ir pavyzdžiais iliustruoja ryšius tarp praeities, dabarties ir ateities kalbėdamas apie save, šeimą, klasę, mokyklą, įvykius, vartoja laiką nusakančias sąvokas (praeitis, dabartis, ateitis) (B.1.1.).	Paaiškina ir pavyzdžiais iliustruoja nagrinėtų istorijos įvykių sąsajas su dabartimi, vartoja laiką nusakančias sąvokas (laikotarpis, dešimtmetis, šimtmetis, tūkstantmetis, amžius, era., pr. mūsų erą, po mūsų eros) (B.1.1.).
	Rikiuoja istorinių objektų paveikslėlių sekas, nurodo skirtingų laikotarpių objektų požymius ir pagal juos priskiria objektus skirtingiems laikotarpiams (B.1.2.).	Istorinius įvykius, objektus, asmenybes išdėsto laiko juostoje, paaiškina kaip jie tarpusavyje susiję, nagrinėtus įvykius ir objektus, juos priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) (B.1.2.).
	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo kai kurių aptartų istorijos objektų vietas (B.1.3.).	Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir mokytojui padedant apibūdina aptartų istorinių objektų ir įvykių vietas (B.1.3.).
Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje (B.2.).	Mokytojui padedant orientuojasi realioje erdvėje ir gyvenamojoje aplinkoje (B.2.1.).	Remiantis geografinės aplinkos požymiais, naudojantis gamtos ženklais / kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje (B.2.1.).
	Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu/schema vaizduoti kelią į mokyklą (B.2.2.).	Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, įvardija juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinų informaciją (B.2.2.).
	Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą ir viensėdį), Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (2–3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą) (B.2.3.).	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (3–5 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą, transporto, geležinkelio kelius) (B.2.3.).
Orientavimasis rinkoje, ekonominių procesų supratimas ir asmeninių finansų tvarkymas (B.3.).	Remiantis patirtimi nusako skirtumą tarp norų ir galimybių prekei ar paslaugai įsigyti, apibūdina kaip uždirbami pinigai ir kokia jų paskirtis (B.3.1.).	Sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais. Paaiškina ryšį tarp pajamų ir išlaidų, nusako, kodėl žmonės skolinasi pinigus ir daiktus ir kodėl skolintis reikia atsakingai (B.3.1.).
	Įvardija, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse (B.3.2.).	Nusako, kodėl kai kurios Lietuvoje parduodamos prekės gaminamos, kitose šalyse. Paaiškina kas yra atsakingas vartojimas, nusako kaip

		sumažinti žalingą vartojimo poveikį sau, kitiems ir aplinkai (B.3.2.).
	Paaškina, kodėl žmogui reikalingas darbas, nusako, kas atsitinka netekus darbo. Paaškina, kodėl kiekvienam darbui reikia konkrečių įgūdžių (B.3.3.).	Paaškina, iš kur valstybė gauna pinigų viešųjų paslaugų (pvz. švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikimui (B.3.3.).
3. Pasiekimų sritis: Tyrinėjimas ir interpretavimas (C).		
Istorijos tyrimas ir interpretavimas (C.1.)	Paaškina, kas yra istorijos šaltinis, nusako, kaip šaltiniai padeda pažinti praeitį (C.1.1.).	Nurodo keletą istorijos šaltinių, įvardija jų reikšmingumą atsakant į klausimus apie gyvenamosios vietovės, Lietuvos istoriją ar kitus įvykius (C.1.1.).
	Tyrinėja istorijos šaltinius, randa juose faktus, informaciją, paaškina, ką ji liudija apie praeitį, atskiria tikrą ir pramanytą istoriją (C.1.2.).	Pagal pateiktus požymius daro išvadas apie praeities įvykius remdamasis kelių šaltinių informacija, pagal duotus požymius įvertina istorinio šaltinių patikimumą (C.1.2.).
Geografinių tyrimų gebėjimai (C.2.).	Apibūdina objektus iš turimų ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų, pateikia pavyzdžių (C.2.1.).	Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtus/stebimus objektų, vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu ir juos pakomentuoja (C.2.1.).
	Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Savais žodžiais nusako keletą jų ypatumų, paskirtį (C.2.2.).	Tyrinėja pasirinktą geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdina joje pateiktus / pavaizduotus daiktus, siekia nustatyti jų tarpusavio sąsajas (C.2.2.).
Istorinio, geografinio, verslumo pasakojimo kūrimas (C.3.).	Remdamasis skirtingais informacijos šaltiniais (tekstu, paveikslėliais, nuotraukomis ir kita medžiaga) kuria nesudėtingus pasakojimus apie aplinką, verslumą, praeitį, ateitį (C.3.1.).	Paaškina aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius kurdamas pasakojimus, pranešimus pasirinkta forma (C.3.1.).
	Atsakydamas į klausimus apie aplinkos, verslumo, praeities įvykius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C.3.2.).	Apibūdinamas aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pranešime tinkamai vartoja laiko ir erdvės sąvokas (C.3.2.).

V SKYRIUS MOKYMO(SI) TURINYS

20. Mokymo(si) turinys. 1 klasė.

20.1. Visuomenės veiklos pažinimas.

20.1.1. Tyrinėjami įvairių bendruomenių pavyzdžiai, aptariama, kad mokinys yra įvairių bendruomenių narys, kalbama kaip save pristatyti naujoje socialinėje aplinkoje, nagrinėjama kaip elgtis su kitais bendruomenės nariais. Tyrinėjami žmonių poreikiai, pomėgiai, kalbama, kad nuomonės gali būti panašios ir gali skirtis. Analizuojama, kodėl svarbu kurti susitarimus/ taisykles ir jų laikytis, kaip galima susitarti dėl klasės taisyklių, kokiais būdais tai padaryti.

20.1.2. Kalbama, kaip ir koku darbu/kuo galiu prisidėti, kad mane supančioje socialinėje aplinkoje (aplinkoje, kurioje augu, gyvenu, mokausi), kodėl svarbu žinoti savo teises ir pareigas.

20.1.3. Kalbama, kas yra šeima, giminė, tauta, valstybė, Tėvynė, pilietis. Aptariama gyvenamosios vietos heraldika, valstybingumą liudijantys simboliai – vėliava, herbas, himnas.

20.1.4. Aptariama kaip veikia internetas, kokios informacijos galima rasti internete, kokios interneto teikiamos galimybės ir pavojai

20.2. Artimos aplinkos pažinimas.

20.2.1. Orientavimasis realioje erdvėje ir artimiausioje gyvenamojoje aplinkoje. Susipažįstama su artimos aplinkos (klasės, kiemo) planu, aptariama, kuo skiriasi piešinys nuo plano. Nagrinėjamas, rengiamas nesudėtingas klasės planas. Tyrinėjamas mokyklos kiemo planas. Aiškinamasi, kaip pakeliui į mokyklą, mokykloje, kieme būti saugiam. Mokomasi nupasakoti kelią į mokyklą, nusakyti objektus, pro kuriuos einama arba važiuojama

20.2.2. Verslas ir verslumas. Aptariama, kas yra verslininkas, tyrinėjama artimiausioje aplinkoje esantys verslai. Ekonominiai procesai artimiausioje aplinkoje. Aptariama, kokios būna profesijos ir kokias profesijas mokiniai žino savo artimiausioje aplinkoje/šeimoje. Tyrinėjama kuo skiriasi darbai verslo įmonėse ir valstybinėse institucijose. Aptariama, kam reikalingi pinigai ir, ar viską už juos galima nusipirkti. Diskutuojama, kodėl ne visus norus galima įgyvendinti ir nuo ko priklauso pasirinkimo galimybės.

20.3. Praeitis, dabartis ir ateitis.

20.3.1. Aptiriamos praeities, dabarties ir ateities sąsajos: laiko tėkmė ir kaita, kalbame kaip suprantame laiką, kuo matuojamas laikas dabar ir praityje. Mokomasi laiką apibrėžiančių sąvokų: para, savaitė, mėnuo, metai. Mokomasi kurti istorinę seką, kaip keitėsi žmonių gyvenamieji namai, kalbama, kodėl žmonės statė ir įsikurdavo rūmuose, pilyse. Aptariama kaip pakito kaimas ir miestas prieš tūkstantį, šimtą metų, artimos aplinkos daiktų atsiradimo istorijos. Komunikacija, kelionės ir keliautojai, aptariama, kaip žmonės bendravo, keliavo praityje.

20.3.2. Metų laikų kaita. Aptariant pavyzdžius, aiškinamasi, kaip keičiasi metų laikai: vasara, ruduo, žiema, pavasaris. Nusako metų laikų požymius.

20.3.3. Kalbama kokie yra svarbiausi vaiko ir šeimos gyvenimo įvykiai, tyrinėjamas giminės medis (vaikai, tėvai, seneliai), Aiškinamasi, kokios yra šventės, tradicijos, kodėl jos svarbios, aptariama kodėl šventės gali būti minimos skirtingai.

21. Mokymo(si) turinys. 2 klasė.

21.1. Visuomenės veiklos pažinimas.

21.1.1. Aptariama kokios veiklos vyksta bendruomenėje, kurioje kiekvienas yra savitas, unikalus. Mokomasi išreikšti ir priimti kitokią nuomonę, kalbama kaip ugdytis savo vertės, orumo jausmą. Aptariamai konstruktyvaus elgesio pavyzdžiai, konfliktiško elgesio pasekmės, paprasčiausi būdai nesutarimams spręsti, patyčių prevencija.

21.1.2. Bendravimas ir bendradarbiavimas socialinėje aplinkoje. Analizuojama, kas yra tvarka ir taisyklės, bendruomeniškumas ir susitarimai veikiant kartu. Kalbama, kaip kuriamos tradicijos, kodėl jų reikia, kaip jos puoselėjamos, kaip tradicijos stiprina žmonių santykius, praturtina ir keičia aplinką, kurioje gyvename.

21.1.3. Prisimenami Lietuvos valstybės simboliai, kalbama kodėl svarbu suprasti ir atpažinti valstybės simbolius, jų reikšmę. Aptariamai atvejai, kai giedamas himnas, tyrinėjami himno žodžiai, jų reikšmė valstybei. Kalbama apie didžiavimąsi savo valstybe, jos pasiekimais.

21.1.4. Saugus ir atsakingas elgesys virtualioje erdvėje. Kalbama, kas yra asmens duomenys, kaip ir kodėl juos reikia saugoti. Kalbama kaip bendrauti virtualioje aplinkoje, aptariama kaip atpažinti elektronines patyčias ir kur kreiptis pagalbos.

21.1.4.

21.1.5. Mano asmeniniai finansai. Kalbama, kaip uždirbami pinigai. Diskutuojama apie šeimos ir mokinio pajamas (kišenpinigiai, dovanos ir kt.). Aptariami apsipirkimo sprendimai, išlaidos, graža ir skola.

21.1.6. Profesijos. Aiškinamasi, kurių profesijų žmonės dirba mūsų mokykloje, kokia šių darbų reikšmė mokyklos bendruomenei.

21.2. Aplinkos pažinimas.

21.2.1. Orai ir jų pagrindiniai elementai. Aiškinamasi Saulės, vandens įtaka orams. Tyrinėjama savaitės orų kaita (pvz. oro temperatūra, debesys, krituliai), mokomasi aptarti duomenų fiksavimą, išvadas.

21.2.2. Pažintis su Lietuvos žemėlapiu. Mokomasi žemėlapyje atpažinti Lietuvos valstybės ribas, parodyti savo gyvenamąją vietą, Lietuvos sostinę Vilnių, pasirinktinai 2–3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą.

21.2.3. Gyvenamieji būstai. Aiškinamasi, kas ir kokiuose būstuose gyvena (mažaaukštis ir daugiaaukštis / privatus ir daug savininkų turintis/ senas ir naujas namas.

21.2.4. Verslas ir verslumas. Kalbama apie verslininkui reikalingas savybes, pardavėjų ir pirkėjų vaidmenį. Diskutuojama, kaip tarpusavyje yra susiję verslai, kuo skiriasi prekės ir paslaugos.

21.2.5. Ekonominiai procesai artimiausioje aplinkoje. Aiškinamasi, kur pagaminti artimiausioje aplinkoje esantys daiktai, kaip jie mus pasiekia, kodėl ne visi daiktai pagaminti Lietuvoje.

21.3. Praeitis, dabartis ir ateitis.

21.3.1. Žmonių gyvenimo kaita ir tęstinumas. Analizuoja kas yra laiko tėkmė ir kartų kaitos požymių: praeityje gyvenusių žmonių gyvenimo kaitos ir tęstinumo pavyzdžių, tyrinėja giminės istoriją, istorijos įvykių tarpusavio ryšius, įvykių trukmę. Nagrinėjama iš ko sužinome apie savo valstybės praeitį, kuo i skiriasi legendos, pasakos ir išgalvotos istorijos nuo tikrų sukurtų pasakojimų apie praeities įvykius, ieškoma požymių kurie rodytų, kad tai įvyko praeityje.

21.3.2. Aptariama, kodėl svarbu tyrinėti praeitį, pažinti istoriją. Tyrinėjami šaltiniai, kurie gali papasakoti apie praeitį:, nagrinėja tekstus, nuotraukas, meno kūrinius, daiktus. Ieškoma žmonių gyvenimą praeityje, jų kūrybą atspindinčių kūrinių, paminklų.

21.3.3. Gyvenamosios vietovės istorija. Aptariama gyvenamoji vietovė, mokykla, prisimenami įvykiai, asmenybės, kurie keitė vietos žmonių gyvenimą, tyrinėjamos tradicijos ir aiškinamasi kodėl kai kurios tradicijos keičiasi, keičiantis žmonių kartoms.

22. Mokymo(si) turinys. 3 klasė.

22.1. Visuomenės veiklos pažinimas.

22.1.1. Bendruomeniškumo kūrimas. Aptariant probleminius aktualius artimiausios aplinkos klausimus, aiškinamasi kodėl skiriasi žmonių nuomonės, kalbama kaip priimti kitokią nuomonę, mandagiai nesutikti, išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę. Susipažįstama su demokratinės visuomenės bruožais.

22.1.2. Teisės ir pareigos. Tyrinėjamos teisės ir pareigos namuose, mokykloje, kalbama kodėl kiekvienam svarbu žinoti ir suprasti savo teises ir pareigas. Diskutuojama kokia yra susitarimų reikšmė, siejant ją su demokratijos bruožais, aptariami atvejai kai susitarimų yra laikomasi ir ne. Prisimenamos piliečio teisės ir pareigos, vaiko ir suaugusiojo teisės, laisvės, aptariamas vaiko teisių gynimas.

22.1.3. Saugus ir atsakingas elgesys virtualioje erdvėje. Kalbama kas yra prasmingas (naudingas) laikas prie kompiuterio, kokiems tikslams galima pasitelkti internetinę paiešką, kaip ir kur galima taikyti informacinius, komunikacinius įrenginius.

22.1.4. Lietuvos valstybė ir pasaulis. Nagrinėjama, kas yra valdžia ir valstybė, bendra kalba, kultūra, istorija, aiškinamasi kokie iš protėvių paveldėti papročiai ir tradicijos. Prisimenami Lietuvos valstybės simboliai, jų sukūrimo istorija. Aptariami Lietuvos ir pasaulio piliečiai. Susipažįstama su Europos Sąjunga, aptariama jos reikšmė Lietuvai.

22.1.5. Rinka. Pasitelkiant projektines veiklas ir situacinius žaidimus, mokomasi atpažinti pirkėjo ir pardavėjo vaidmenis. Aptariama, kas yra prekės/paslaugos kaina, perteklius ir stygius.

22.2. Aplinkos pažinimas.

22.2.1. Pagrindinės pasaulio kryptys. Aiškinamasi apie pagrindines pasaulio kryptis, kalbama, kaip susiorientuoti vietovėje, aptariama kas padeda orientuotis dieną, kas naktį (pvz. dieną Saulė, naktį – šiaurinė žvaigždė).

22.2.2. Vietovės planas, sutartiniai ženklai. Mokomasi sudaryti klasės, mokyklos planą.

22.2.3. Gaublys – Žemės modelis. Elementari pažintis su gaubliu – Žemės modeliu, aptariama, kaip gaublyje vaizduojama sausuma, vanduo, žemynai ir vandenynai.

22.2.4. Lietuvos vieta Europoje. Lietuvos kaimynai, mokomasi kaimyninių šalių: Latvijos, Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos vieta žemėlapyje ir jų sostinės. Tyrinėjama Lietuvos geografinė padėtis.

22.2.5. Verslas artimiausioje aplinkoje. Kalbama ko reikia žmonėms kaip vartotojams ir ko reikia verslui. Mokomasi apibūdinti artimoje aplinkoje veikiančius verslus.

22.3. Praeitis, dabartis ir ateitis.

22.3.1. Lietuvos valstybės kelias. Tyrinėja, kada ir kodėl susikūrė Lietuvos valstybė, aiškinamasi kuo buvo svarbus Žalgirio mūšis. Aptariama kodėl Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė laikoma sugyvenimo ir tolerancijos pavyzdžiu.

22.3.2. Abiejų Tautų Respublika: nuo susitarimo būti kartu iki paieškų likti kartu, kalbama ką reiškia gyventi be valstybės: okupacijos ir kova dėl laisvės. Nepriklausomos valstybės kūrimas: Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji.

22.3.3. Mūsų valstybę kūrusios asmenybės. Lietuvos karalius – Mindaugas, aptariami Lietuvos didieji kunigaikščiai (Gediminas, Vytautas), Lietuvos tautinės valstybės kūrėjai. Kovojančios Lietuvos prezidentas – Jonas Žemaitis-Vytautas, „Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis“ ir nepriklausomos Lietuvos kūrėjai.

22.3.4. Viena, bet įvairi Lietuva. Aptariama, kad esame kilę iš įvairių Lietuvos vietų, kalbama kas mus sieja: kalba, vieta (teritorija), istorija, kultūra.

22.3.5. Lietuviai pasaulyje. Aptiriamos skirtingų likimų žmonių istorijos įvairiose pasaulio kraštuose, tyrinėjama kuriose šalyse gyvena šeimos giminės, kodėl?

23. Mokymo(si) turinys. 4 klasė.

23.1. Visuomenės veiklos pažinimas.

23.1.1. Veikla ir santykiai bendruomenėje. Diskutuojuama, kaip priimti bendrus sprendimus, ką reiškia susitarti, kaip kasdieniame gyvenime taikyti paprastus/nesudėtingus būdus sprendžiant tarpasmenines problemas. Nagrinėjama savanorystė, kalbama kuo kiekvienas padėti kitam, aptariama kodėl tai svarbu, kodėl tai padeda stiprinti visuomenę.

23.1.2. Dalyvavimas vietos bendruomenės gyvenime. Prisimenama kas yra atsakomybė, iniciatyva, lyderystė. Nagrinėjamas idėjų siūlymas, kai yra siekiama aplinkos pokyčių. Prisimenamos valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių dienos, atmintinos dienos, jų paskirtis ir tradicijos, aptiriamas pagarbų požiūris į tradicijas, religiją, kultūrą.

23.1.3. Demokratinė visuomenė. Mokomasi kas yra demokratija, aptariami demokratijos bruožai: žmogaus teisės, įstatymai, dalyvavimas valstybės valdyme, aiškinamasi kokia yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, aptiriamos svarbiausios valstybės valdymo institucijos - Prezidentas, Seimas, Vyriausybė, tyrinėjama svarbiausių valstybės valdymo institucijų paskirtis, pagrindinė veikla. Tyrinėja Europos Sąjungos simbolius.

23.1.4. Saugus ir atsakingas elgesys virtualioje erdvėje. Aptariama kuo naudingi, žalingi kompiuteriniai žaidimai, kaip ir kuo virtuali erdvė gali įtraukti, kalbama apie įnikimą į virtualią erdvę, kalbama apie socialinių tinklų galimybes ir grėsmės, diskutuojama ar viskas internete yra tiesa.

23.1.5. Ekonominiai procesai bendruomenėje. Diskutuojama apie verslo įmonių ir valstybinių institucijų sukuriamas prekes ir paslaugas. Aptariama, kodėl skiriasi produktų kilmės šalys. Diskutuojama apie atsakingo vartojimo svarbą. Aptariama, kodėl verslas ir namų ūkiai moka mokesčius valstybei. Prekių ir pinigų judėjimas. Aptiriamos sąvokos: pirkėjas – vartotojas, gamintojas – pardavėjas, namų ūkis, prekės, paslaugos, išteklių. Kalbama apie pardavėjų pajamas, pirkėjų išlaidas. Diskutuojama apie taupymą, skolinimąsi ir bankus.

23.2. Aplinkos pažinimas.

23.2.1. Žemėlapių tyrinėjimas. Tyrinėjama kaip vaizduojami nelygumai, objektų paieška žemėlapyje, naudojantis skirtingais žemėlapiais. Žemynai ir vandenynai. Mokomasi žemynų ir vandenynų pavadinimų, aptariama jų vieta žemėlapyje ir gaublyje, susipažįstama su pagrindiniais žemynų ypatumais.

23.2.2. Žmonių ir jų gyvenimo įvairovė pasaulyje. Aptariama, kur ir kaip gyvena žmonės skirtinguose pasaulio kraštuose (gamtinė aplinka, būstai, kultūros ypatumai).

23.2.3. Lietuvos etnografinių sričių ypatybės. Susipažįstama su etnografiniais regionais (Aukštaitija, Žemaitija, Dzūkija, Suvalkija (Sūduva) ir Mažoji Lietuva) ir jų kultūriniais bruožais.

23.2.4. Jeigu būčiau verslininkas. Aptariama, kas yra verslo idėja ir komandinio darbo vaidmuo ją įgyvendinant. Kalbama apie veiklos planavimą, konkurenciją, reklamą ir atsakomybės už savo veiksmus svarbą.

23.3. Praeitis, dabartis ir ateitis.

23.3.1. Žmonių gyvenimas skirtingais istorijos laikotarpiais. Tyrinėjama, kodėl istorikai išskiria atskirus istorijos laikotarpius, mokomasi kas yra kas būdinga laikotarpiams (priešistorė, senovė, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai).

23.3.2. Žmonių veikla ir mokymas. Nagrinėjama, kaip keitėsi žmonių veikla, profesijos, jų pasirinkimas, kalbama kuo vertėsi žmonės prieš šimtą, tūkstantį metų. Kalbama, ko ir kaip mokėsi mokykloje mano bendraamžiai praeityje, prisimenamos pirmosios mokyklos pasaulyje ir Lietuvoje, vadovėliai ir kitos mokymosi priemonės. Aptiriamos ir ateities mokymosi perspektyvos, paminint ir mokslo pažangos atradimus. Mokomasi nusakyti kelionės maršrutą, tikslą. Laisvalaikis ir žaidimai. Tyrinėjama, kaip bendraamžiai leido laisvalaikį prieš šimtą, tūkstantį metų.

23.3.3. Aš – praeities tyrinėtojas. Nagrinėjama, pagal kokius požymius galima nustatyti tam tikrą istorinį laikotarpį, nagrinėjant istorinius dokumentus, senus daiktus, meno kūrinius, fotografijas ir kt. Aptariama į ką svarbu atsižvelgti pasakojant apie praeitį, ką apie praeitį pasakoja muziejaus eksponatai.

VI SKYRIUS

MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

24. Mokinių pasiekimų lygių požymiai pateikiami klasių koncentrams ir yra detalizuoti keturiais lygiais: slenkstinis (I), patenkinamas (II), pagrindinis (III), aukštesnysis (IV).

25. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai skirti vertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Remiantis nurodytais požymiais galima spręsti apie tarpinius mokinių pasiekimus ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio ir metų pabaigoje. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad tas pats pasiekimų lygis skirtinguose centruose skiriasi ir nagrinėjamos medžiagos sudėtingumu bei gilumu.

26. Mokinių pasiekimų lygiams aprašyti daugeliu atvejų naudotos trims skalėms (savarankiškumo, sudėtingumo, konteksto) būdingos sąvokos:

26.1. savarankiškumo:

26.1.1. padedamas – užduotis atlieka atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, procesą moderuoja ir jame dalyvauja mokytojas;

26.1.2. vadovaudamasis pateiktais kriterijais;

26.1.3. konsultuodamasis – tikslingai klausdamas ar prašydamas patarimų;

26.1.4. savarankiškai;

26.2. sudėtingumo:

26.2.1. paprasčiausiomis vadinamos užduotys, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia 1 žingsnio (pvz., tyrinėjant istorinį šaltinį, surinkti reikiamą medžiagą);

26.2.2. paprastomis vadinamos užduotys, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia ne mažiau kaip 2 žingsnių (pvz., tyrinėjant pasirinktus šaltinius surinkti reikiamą informaciją ir pateikti atsakymą į probleminį klausimą);

26.2.3. nesudėtingomis vadinamos užduotys, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia 3 ir daugiau žingsnių (pvz., atlikti medžiagos analizę, o duomenis pateikti juos apibendrinus arba nurodant priežasties ir pasekmės ryšius);

26.3. konteksto:

26.3.1. artima aplinka;

26.3.2. kasdienė aplinka;

26.3.3. įprastas kontekstas(-ai);

26.3.4. naujas, neįprastas kontekstas(-ai).

27. Rengiant formuojamojo ar apibendrinamojo vertinimo užduotis ugdymo procese svarbu atsižvelgti į pasiekimų lygių požymius ir pateikti mokiniams skirtingus pasiekimų lygius atitinkančias užduotis, kurios turėtų būti pateiktos visiems mokiniams neribojant jų galimybių atlikti ir sudėtingesnes užduotis.

28. Išorinis vertinimas pradiniam ugdyme – Nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas 4 klasėje (toliau – NMPP 4). NMPP 4 yra bendras gamtos mokslų ir visuomeninio ugdymo.

28.1. Užduoties struktūra.

28.1.1. Visuomeninio ugdymo turinio ir pasiekimų sritys procentais NMPP 4 užduotyje:

Mokymosi turinio sritys	Pasiekimų sritys			Užduoties taškai / procentai
	Visuomenės pažinimas ir komunikavimas (A).	Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje (B).	Tyrinėjimas ir interpretavimas (C).	
Visuomenės veiklos pažinimas				20%
Aplinkos pažinimas				15%
Praeitis, dabartis ir ateitis				15%
Iš viso:	30%	10%	10%	50%

28.2. Užduoties pobūdis:

Užduoties struktūra	Apibūdinimas
	Visuomeninio ir gamtos mokslų užduočių pasiskirstymas NMPP: visuomeninis ugdymas – 50%

	<p>gamtos mokslai – 50%</p> <p>Gali būti pateikiamos integralios užduotys, tačiau turi būti atskiras vertinimas skirtas dalykui.</p> <p>Atliktų užduočių vertinimas vyks elektroniniu būdu – automatizuotai.</p>
I dalis	Klausimai su vienu teisingu pasirenkamu atsakymu (10 taškų).
II dalis	Klausimų tipai: pasirenkami keli teisingi atsakymai, įrašomas skaičius, kortelių sudėliojimas nurodyta tvarka, kelių teiginių susiejimas, tinkamos reikšmės priskyrimas, informacijos tekste suradimas ir kt. (16–18 taškų).
III dalis	3–4 struktūriniai klausimai. Juos sudaro skirtingo tipo (vieno ar kelių teisingų atsakymų, kortelių sudėliojimo nurodyta tvarka, kelių teiginių susiejimo, tinkamos reikšmės priskyrimo, informacijos tekste suradimo ir kt.) klausimai, susiję su pagrindine bendra informacija, pateikta struktūrinio klausimo pradžioje. Įvadinė informacija pateikiama tekstu, bet gali būti papildoma diagramomis, paveikslais, schemomis, lentelėmis ir pan. Struktūrinį klausimą sudarantys klausimai turi būti nepriklausomi vienas nuo kito, nesusiję su prieš tai pateiktais atsakymais (10–12 taškų).
Iš viso taškų	36–40
Trukmė	45–60 min.
Priedai	Lapas užrašams, rašiklis.

VII SKYRIUS
MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMIAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS

29. Pasiekimų lygių požymių lentelėse raidės ir skaičių junginyje (pavyzdžiui, A1.3) raide žymima pasiekimų sritis (A), pirmu skaičiumi (1) nurodomas pasiekimas, o antru skaičiumi (3) – pasiekimų lygis.

30. Pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės:

Pasiekimų sritis			
Pasiekimų sritis: Žmonių gyvenimas kartu (A)			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, atsakydamas į nesudėtingus klausimus įvardija, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis (A.1.1.1.).	Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, nurodo, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis (A.1.1.2.).	Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, paaiškina, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis (A.1.1.3.).	Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, argumentuotai paaiškina, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis (A.1.1.4.).
Padedamas atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybės (A.1.2.1).	Padedamas atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybės, įvardija kylančias grėsmes, pasako, kur kreiptis pagalbos (A.1.2.2.).	Padedamas atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybės, nurodo kylančias grėsmes, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos.(A.1.2.3.).	Atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybės, nurodo kylančias grėsmes, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos (A.1.2.4.).
Padedamas papasakoja apie savo elgesį, veiklą ir santykį su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės nariais, papasakoja, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, įvardija konfliktiško elgesio pasekmes (A.1.3.1.).	Papasakoja apie savo elgesį, veiklą ir santykį su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės nariais, įvardija, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, nusako konfliktiško elgesio pasekmes (A.1.3.2.).	Apibūdina savo elgesį, veiklą ir santykį su klasės, mokyklos bendruomenės nariais, nurodo, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, paaiškina konfliktiško elgesio pasekmes. (A.1.3.3.).	Apibūdina savo elgesį, veiklą ir santykį su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės nariais, pateikia keletą argumentų, nurodo, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, argumentuotai paaiškina konfliktiško elgesio pasekmes, pateikia pavyzdžių (A.1.3.4.).
Įvardija dalyvavimo klasės bendruomenės gyvenime naudą. Padedamas papasakoja, kokios problemos kyla klasės bendruomenėje (A.1.4.1.).	Nurodo dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime naudą. Padedamas įvardija problemas klasės,	Apibūdina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime naudą. Padedamas sprendžia nesudėtingas problemas	Apibūdina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime naudą. Sprendžia nesudėtingas problemas klasės,

	mokyklos bendruomenėje (A.1.4.2.).	klasės, mokyklos bendruomenėje (A.1.4.3.).	mokyklos bendruomenėje (A.1.4.4.).
Padedamas įvardija, kas pavyko, ką reikėtų keisti aptariant asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje rezultatus (A.1.5.1.).	Pagal mokytojo pateikiamus klausimus nurodo, kas pavyko, ką reikėtų keisti dalyvaujant klasės, mokyklos bendruomenės veikloje (A.1.5.2.).	Padedamas apmąsto ir aptaria asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje rezultatus (A.1.5.3.).	Paaishkina (kas pavyko, ką reikėtų keisti) asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje rezultatus, pateikia keletą veiklos pavyzdžių (A.1.5.4.).
Atsakydamas į klausimus įvardija kai kuriuos demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus (A.2.1.1.).	Nurodo kai kuriuos artimiausioje socialinėje aplinkoje pastebėtus demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus (A.2.1.2.).	Pastebi ir nurodo demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus (A.2.1.3.).	Argumentuotai apibūdina demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus (A.2.1.4.).
Atpažįsta Lietuvos valstybės simbolius ir juos įvardija (A.2.2.1.).	Apibūdina Lietuvos valstybės simbolius, valstybines šventes, papasakoja, kaip jos minimos (A.2.2.2.).	Nurodo Lietuvos valstybės simbolius, valstybines šventes, mokytojui padedant paaishkina jų reikšmę (A.2.2.3.).	Įvardija Lietuvos valstybės simbolius, valstybines šventes, paaishkina jų paskirtį (A.2.2.4.).
Padedamas sudaro giminės medį (vaikai, tėvai), nurodo tėvų, senelių vardus, įvardija giminystės ryšius (A.3.1.1.).	Padedamas paaishkina, kas yra karta, sudaro giminės medį (vaikai, tėvai), įvardija giminystės ryšius (A.3.1.2.).	Paaishkina, kas yra karta, kaip tarpusavyje yra susijęs skirtingų kartų gyvenimas. Sudaro giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai), nusako šeimos narių giminystės ryšius (A.3.1.3.).	Paaishkina, kas yra karta, kaip jos keičiasi, sudaro giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai, proseneliai), nusako šeimos narių giminystės ryšius (A.3.1.4.).
Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos įvykių, švenčių ar šeimos tradicijų. Papasakoja apie įsimintą šeimos šventę (A.3.2.1.).	Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos, giminės įvykių, švenčių, tradicijų (A.3.2.2.).	Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos, giminės įvykių, švenčių, tradicijų, nusako kai kurių įvardintų įvykių, tradicijų reikšmę šeimos gyvenime (A.3.2.3.).	Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos, giminės įvykių, švenčių, tradicijų, paaishkina įvardintų įvykių, tradicijų reikšmę šeimos gyvenime (A.3.2.4.).
Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir mokytojui padedant nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A.4.1.1.).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir atsakydamas į klausimus nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A.4.1.2.).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo, augalija ir gyvūnija ir nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A.4.1.3.).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir paaishkina, kaip jie tarpusavyje susiję, pateikia pavyzdžių (A.4.1.4.).

Nurodo vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus (A.4.2.1.).	Nurodo vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir atsakydamas į klausimus papasakoja apie joje vykstančius socialinio gyvenimo procesus. (A.4.2.2.).	Nurodo gyvenamosios vietovės gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir įvardija joje vykstančius socialinės, ūkinės veiklos ypatumus (A.4.2.3.).	Apibūdina vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir pateikia pavyzdžių apie joje vykstančius socialinio ir kultūrinio gyvenimo procesus (A.4.2.4.).
Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir mokytojui padedant nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A.5.1.1.).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir atsakydamas į klausimus nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A.5.1.2.).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo, augalija ir gyvūnija ir nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A.5.1.3.).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir paaiškina, kaip jie tarpusavyje susiję, pateikia pavyzdžių (A.5.1.4.).
Nurodo vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus (A.5.2.1.).	Nurodo vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir atsakydamas į klausimus papasakoja apie joje vykstančius socialinio gyvenimo procesus (A.5.2.2.).	Nurodo gyvenamosios vietovės gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir įvardija joje vykstančius socialinės, ūkinės veiklos ypatumus (A.5.2.3.).	Apibūdina vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir pateikia pavyzdžių apie joje vykstančius socialinio ir kultūrinio gyvenimo procesus (A.5.2.4.).
Pateikus klausimus paaiškina, kas yra verslininkas, įvardija, ką jis veikia (A.6.1.1.).	Papasakoja, kas yra verslininkas, ką jis veikia (A.6.1.2.).	Nusako, kas yra verslininkas, ką jis veikia (A.6.1.3.).	Apibūdina, kas yra verslininkas, paaiškina, ką jis veikia (A.6.1.4.).
Pateikus pavyzdžių nurodo kai kuriuos verslus artimiausioje aplinkoje (A.6.2.1.).	Nurodo keletą verslų artimiausioje aplinkoje (A.6.2.2.).	Nurodo kai kurias artimoje aplinkoje esančių verslų veiklas (A.6.2.3.).	Nurodo keletą verslų artimiausioje aplinkoje, paaiškina, kuo jie naudingi bendruomenei (A.6.2.4.).
Pasiekimų sritis: Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje (B).			
Pasakodamas apie praeities įvykius, vartoja laiką nusakančias sąvokas (praeitis, dabartis, ateitis) (B.1.1.1.).	Pasakodamas apie praeities įvykius, objektus, asmenų veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (praeitis, dabartis, ateitis) (B.1.1.2.).	Nurodydamas įvykių, objektų, asmenų veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (praeitis, dabartis, ateitis) (B.1.1.3.).	Apibūdinamas įvykių, objektų, asmenų veiklą, vartoja laiką nusakančias sąvokas (praeitis, dabartis, ateitis) (B.1.1.4.).
Pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją kai kuriuos žmonių gyvenimo pokyčius	Pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją žmonių gyvenimo pokyčius priskiria	Pagal pateiktus požymius žmonių gyvenimo pokyčius priskiria	Žmonių gyvenimo pokyčius priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams(B.1.2.4.).

priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams (B.1.2.1.).	skirtingiems istorijos laikotarpiams (B.1.2.2.).	skirtingiems istorijos laikotarpiams (B.1.2.3.).	
Padedamas Lietuvos žemėlapyje atpažįsta kai kurių aptartų istorijos objektų vietas (B.1.3.1.).	Lietuvos žemėlapyje atpažįsta kai kurių aptartų istorijos objektų vietas (B.1.3.2.).	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo kai kurių aptartų istorijos objektų ir įvykių vietas (B.1.3.3.).	Randa ir apibūdina Lietuvos žemėlapyje kai kurių aptartų istorijos objektų, įvykių vietas (B.1.3.4.).
Orientuojasi realioje erdvėje, nusako pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, mokytojui padedant nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu vaizduoja kelią į mokyklą (B.2.1.1.).	Orientuojasi realioje erdvėje, atsakydamas į klausimus apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu/schema vaizduoja kelią į mokyklą (B.2.1.2.).	Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu/schema vaizduoja kelią į mokyklą (B.2.1.3.).	Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų pažįstamoje ir naujoje aplinkoje, piešiniu/schema vaizduoja kelią į mokyklą (B.2.1.4.).
Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; mokytojui padedant Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą) (B.2.2.1.).	Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą), mokytojui padedant Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (2–3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą) (B.2.2.2.).	Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą), Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (2–3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą) (B.2.2.3.).	Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą), Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (3–5 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą) (B.2.2.4.).
Orientuojasi realioje erdvėje, nusako pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, mokytojui padedant nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu vaizduoja kelią į mokyklą (B.2.3.1.).	Orientuojasi realioje erdvėje, atsakydamas į klausimus apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu/schema vaizduoja kelią į mokyklą (B.2.3.2.).	Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu/schema vaizduoja kelią į mokyklą (B.2.3.3.).	Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų pažįstamoje ir naujoje aplinkoje, piešiniu/schema vaizduoja kelią į mokyklą (B.2.3.4.).
Pateikus klausimus įvardija, ką norėtų ir galėtų nusipirkti (B.3.1.1.).	Remiantis patirtimi papasakoja, ką norėtų ir galėtų nusipirkti (B.3.1.2.).	Remiantis patirtimi nusako skirtumą tarp norų ir galimybių prekei ar paslaugai įsigyti (B.3.1.3.).	Remiantis patirtimi argumentuotai paaikškina skirtumą tarp norų ir galimybių prekei ar paslaugai įsigyti (B.3.1.4.).

Padedamas papasakoja, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse (B.3.2.1.).	Nurodo, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse (B.3.2.2.).	Įvardija, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse (B.3.2.3.).	Paaškina, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse (B.3.2.4.).
Pateikus klausimus įvardija, kokių įgūdžių reikia konkrečiam darbui (B.3.3.1).	Nurodo, kokių įgūdžių reikia konkrečiam darbui (B.3.3.2).	Paaškina, kodėl kiekvienam darbui reikia konkrečių įgūdžių (B.3.3.3).	Paaškina, kodėl kiekvienam darbui reikia konkrečių įgūdžių, pateikia pavyzdžių iš artimiausios aplinkos (B.3.3.4).
Pasiekimų sritis: Tyrinėjimas ir interpretavimas (C).			
Pateikia istorinių šaltinių pavyzdžių, papasakoja ką jis padeda išsiaiškinti apie praeitį (C.1.1.1.).	Nurodo, kas yra istorijos šaltinis, papasakoja ką jis nusako apie praeitį (C.1.1.2.).	Paaškina, kas yra istorijos šaltinis, pagal duotus požymius palygina kelių istorinių šaltinių patikimumą (C.1.1.3.).	Nurodo keletą istorijos šaltinių, vertina jų patikimumą atsakant į klausimus apie praeitį (C.1.1.4.).
Padedamas tyrinėja skirtingus istorijos šaltinius, įvardija patikimą šaltinį (C.1.2.1.).	Iš skirtingų šaltinių atrenka patikimą šaltinį (C.1.2.2.).	Iš skirtingų šaltinių atrenka patikimą istorijos šaltinį, paaškina kodėl (C.1.2.3.).	Iš skirtingų šaltinių atrenka patikimą istorijos šaltinį, nurodo patikimo šaltinio požymius (C.1.2.4.).
Su mokytoju aptaria, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų (C.1.1.1.).	Nurodo, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų (C.1.1.2.).	Apibūdina, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų, pateikia pavyzdžių (C.1.1.3.).	Apibūdina, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų, pateikia pavyzdžių; savais žodžiais paaškina, kaip informaciją galėtų panaudoti (C.1.1.4.).
Nurodo natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius (C.1.2.1.).	Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas (C.1.2.2.).	Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Savais žodžiais nusako keletą jų ypatumų, paskirtį (C.1.2.3.).	Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Paaškina jų paskirtį, nurodo keletą jų ypatumų (C.1.2.4.).
Pagal pateiktus klausimus papasakoja apie aplinką, verslumą, praeitį, ateitį (C.3.1.1.).	Remdamasis pasirinktu informacijos šaltiniu kuria nesudėtingus pasakojimus apie	Remdamasis skirtingais informacijos šaltiniais kuria pasakojimus apie aplinką, verslumą, praeitį, ateitį (C.3.1.3.).	Remdamasis skirtingais informacijos šaltiniais kuria nesudėtingus pasakojimus apie aplinką, verslumą, praeitį, ateitį,

	aplinką, verslumą, praeitį, ateitį (C.3.1.2.).		argumentuoja savo nuomonę (C.3.1.4.).
Atsakydamas į klausimus apie aplinką, verslumą, praeities įvykius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C.3.2.1.).	Padedamas pasakoja apie aplinkos, verslumo, praeities įvykius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C.3.2.2.).	Pasakodamas apie aplinkos, verslumo, praeities įvykius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C.3.2.3.).	Pasakodamas apie aplinkos, verslumo, praeities įvykius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas, pateikia pavyzdžių (C.3.2.4.).

31. Pasiekimų lygių požymiai. 3-4 klasės:

Pasiekimų sritis			
Pasiekimų sritis: Žmonių gyvenimas kartu (A).			
Įvardija, kaip veikia skirtingos bendruomenės, pateikia pavyzdį apie savo veiklą bendruomenėje (A.1.1.1.).	Papasakoja, kaip veikia bendruomenė, pateikia keletą pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje (A.1.1.2.).	Paaškina, kaip veikia bendruomenė, papasakoja ir pateikia pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje (A.1.1.3.).	Apibūdina, kaip veikia bendruomenė, papasakoja ir pateikia pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje (A.1.1.4.).
Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais priima kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį (A.1.2.1.).	Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį (A.1.2.2.).	Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Išklauso, vertina ir atsižvelgia į kito nuomonę (A.1.2.3.).	Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Išklauso, vertina ir atsižvelgia į kito nuomonę. Paaškina, kodėl tai yra svarbu (A.1.2.4.).
Nusako grėsmes, kylančias virtualioje aplinkoje, įvardija mandagaus elgesio virtualioje aplinkoje taisykles, pateikia tinkamo ir netinkamo elgesio pavyzdžių (A.1.3.1.).	Nusako grėsmes, kylančias virtualioje aplinkoje, įvardija mandagaus elgesio virtualioje aplinkoje taisykles, pateikia tinkamo ir netinkamo elgesio pavyzdžių, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos (A.1.3.2.).	Nusako grėsmes, kylančias virtualioje aplinkoje, įvardija mandagaus elgesio virtualioje aplinkoje taisykles, pateikia tinkamo ir netinkamo elgesio pavyzdžių, paaškina, kur kreiptis patarimo, pagalbos (A.1.3.3.).	Nusako grėsmes, kylančias virtualioje aplinkoje, įvardija mandagaus elgesio virtualioje aplinkoje taisykles, pateikia tinkamo ir netinkamo elgesio pavyzdžių, paaškina, kur kreiptis patarimo, pagalbos, nusako žingsnius, kaip tai padaryti (A.1.3.4.).
Padedamas nusako dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime naudą. Pasiūlo	Įvardija, kuo reikšmingas ir naudingas dalyvavimas klasės, mokyklos bendruomenės	.Argumentuotai paaškina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime reikšmę	Argumentuotai paaškina, kuo reikšmingas ir naudingas dalyvavimas klasės, mokyklos

<p>sprendimo būdą elementarioms problemoms spręsti (A.1.4.1.).</p>	<p>gyvenime. Pasiūlo sprendimo būdą elementarioms problemoms spręsti, kai kuriose konfliktinėse situacijose pritaiko nesudėtingus konfliktų sprendimo būdus (A.1.4.2.).</p>	<p>ir naudą. Sprendžia nesudėtingas problemas klasės, mokyklos bendruomenėje (A.1.4.3.).</p>	<p>bendruomenės gyvenime, pateikia pavyzdžių. Sprendžia nesudėtingas problemas, siūlo įvairius sprendimo būdus, konfliktinėse situacijose pritaiko tinkamą konflikto sprendimo būdą (A.1.4.1.).</p>
<p>Įvardija savo, bendraamžių ir suaugusiųjų veiklos klasės bendruomenėje kai kurias priežastis ir pasekmes (A.1.5.1.).</p>	<p>Paaikškina savo, bendraamžių ir suaugusiųjų veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje kai kurias priežastis ir pasekmes (A.1.5.2.).</p>	<p>Pastebi ir argumentuotai paaikškina savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes (A.1.5.3.).</p>	<p>Argumentuotai paaikškina savo, bendraamžių ir suaugusiųjų veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes, pateikia pavyzdžių (A.1.5.4.).</p>
<p>Padedamas nusako demokratijos bruožus (žmogaus teisės, įstatymai, rinkimai, dalyvavimas valstybės valdyme). Įvardija, kas yra pilietis, kokios jo teisės ir pareigos valstybėje (A.2.1.1.).</p>	<p>Nusako demokratijos bruožus (žmogaus teisės, įstatymai, rinkimai, dalyvavimas valstybės valdyme). Įvardija, kas yra pilietis, kokios jo teisės ir pareigos valstybėje (A.2.1.2.).</p>	<p>Apibūdina demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus. Pateikia piliečio teisių ir pareigų valstybėje pavyzdžių (A.2.1.3.).</p>	<p>Nusako demokratijos bruožus (žmogaus teisės, įstatymai, rinkimai, dalyvavimas valstybės valdyme). Apibūdina, kas yra pilietis, tinkamai vartodamas žinomas sąvokas nusako piliečio teises ir pareigas valstybėje (A.2.1.4.).</p>
<p>Įvardija svarbiausias valstybės valdymo institucijas (A.2.2.1.).</p>	<p>Nurodo svarbiausias valstybės valdymo institucijas; įvardija valstybės, vietos savivaldos institucijas (A.2.2.2.).</p>	<p>Nurodo svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skiria valstybės ir vietos savivaldos institucijas, nusako kai kurias jų vykdomas funkcijas ar veiklas (A.2.2.3.).</p>	<p>Nurodo svarbiausias valstybės valdymo institucijas (Prezidentas, Seimas, Vyriausybė), nusako kai kurias jų vykdomas funkcijas ar veiklas. Palygina svarbiausių valstybės ir vietos savivaldos institucijų veiklą (A.2.2.4.).</p>
<p>Mokytojui padedant nagrinėtus istorijos įvykius—priskiria kai kuriems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams (A.3.1.1.).</p>	<p>Nagrinėtus istorijos įvykius, asmenybių veiklą priskiria kai kuriems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams (A.3.1.2.).</p>	<p>Nagrinėtus istorijos įvykius, asmenybių veiklą priskiria skirtingiems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams (A.3.1.3.).</p>	<p>Nagrinėtus istorijos įvykius, asmenybių veiklą priskiria skirtingiems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams, paaikškina jų reikšmę kuriantis ir plėtojantis</p>

			Lietuvos laisvei ir demokratijai (A.3.1.4.).
Susieja pateiktas istorijos įvykių priežastis ir (ar) padarinius (A.3.2.1.).	Nurodo kai kurias akivaizdžias nagrinėtų istorijos įvykių priežastis, padarinius (A.3.2.2.).	Nurodo nagrinėtų istorijos įvykių kai kurias priežastis ir padarinius, reikšmingus įvykius, nurodo žymių asmenybių darbus (A.3.2.3.).	Nurodo akivaizdžias nagrinėtų istorijos įvykių priežastis, padarinius, pateikia žymių asmenybių nuveiktų darbų Lietuvai pavyzdžių (A.3.2.4.).
Paaškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Įvardija keletą gamtinių reiškinių ir procesų (A.4.1.1.).	Apibūdina Žemės paviršių ir paaškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Nurodo, kas yra gamtiniai reiškiniai ir procesai (A.4.1.2.).	Apibūdina Žemės paviršių ir paaškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Pastebi, atpažįsta gamtinius reiškinius ir procesus, pateikia pavyzdžių (A.4.1.3.).	Apibūdina Žemės paviršių ir argumentuotai paaškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Pastebi, atpažįsta gamtinius reiškinius ir procesus, pateikia pavyzdžių (A.4.1.4.).
Nurodo, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių (A.4.2.1.).	Paaškina, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių. Įvardija neišsenkančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija) (A.4.2.2.).	Pateikia pavyzdžių apie gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį. Paaškina, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių. Skiria ir apibūdina neišsenkančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija) (A.4.2.3.).	Paaškina, gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių, pateikia keletą argumentų. Skiria ir apibūdina neišsenkančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija) (A.4.2.4.).
Nurodo žemynus, mokytojui padedant papasakoja apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Atsako į nesudėtingus klausimus apie tai, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka (A.5.1.1.).	Nurodo žemynus, pagal pateiktą pavyzdį papasakoja apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Kelia nesudėtingus klausimus apie tai, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka (A.5.1.2.).	Apibūdina žemynus, pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Kelia ir atsako į klausimus, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka, jų pažinimas (A.5.1.3.).	Apibūdina žemynus, pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Kelia ir argumentuotai atsako į klausimus, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka, jų pažinimas (A.5.1.4.).
Mokytojui padedant įvardija Lietuvos ir pasirinktos pasaulio vietovės žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su	Lygina Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su klimatu, gamtos ištekliais (A.5.2.2.).	Lygina Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su klimatu, gamtos	Lygina (duomenis pateikia skirtingomis diagramomis) Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su

klimatu, gamtos ištekliais (A.5.2.1.).		ištekliais, technologijomis (A.5.2.3.).	klimatu, gamtos ištekliais, technologijomis (A.5.2.4.).
Įvardija, ką veikia verslininkas, pateikia pavyzdį (A.6.1.1.).	Paaiškina, ką veikia verslininkas, pateikia pavyzdžių (A.6.1.2.).	Apibūdina verslininko veiklą, pateikia pavyzdžių (A.6.1.3.).	Apibūdina verslininko veiklą, pateikia pavyzdžių, modeliuoja elementarias verslo situacijas (A.6.1.4.).
Įvardija, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, dalyvauja inscenizuojant nesudėtingas verslo situacijas (A.6.2.1.).	Paaiškina, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, pateikus klausimus, nurodo kuo šis verslas būtų naudingas, inscenizuoja nesudėtingas verslo situacijas (A.6.2.2.).	Įvardija, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, paaiškina, kuo šis verslas būtų naudingas, naudodamasis pagalba kuria nesudėtingą verslo planą (A.6.2.3.).	Paaiškina ir pateikia pavyzdžių ką būtina žinoti ir padaryti, kad galėtumėte pradėti verslą, kuria nesudėtingą verslo planą (A.6.2.4.).
Pasiekimų sritis: Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje (B).			
Pasakodamas apie istorinių įvykių laiką, vartoja kai kurias laiką nusakančias sąvokas (laikotarpis, dešimtmetis, šimtmetis, tūkstantmetis, amžius, era, pr. mūsų erą, po mūsų eros) (B.1.1.1.).	Pasakodamas apie istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką, vartoja kai kurias laiką nusakančias sąvokas (laikotarpis, dešimtmetis, šimtmetis, tūkstantmetis, amžius, era, pr. mūsų erą, po mūsų eros) (B.1.1.2.).	Nurodymas istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (laikotarpis, dešimtmetis, šimtmetis, tūkstantmetis, amžius, era, pr. mūsų erą, po mūsų eros) (B.1.1.3.).	Apibūdinamas istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (laikotarpis, dešimtmetis, šimtmetis, tūkstantmetis, amžius, era, pr. mūsų erą, po mūsų eros) (B.1.1.4.).
Pagal pateiktus požymius priskiria kai kuriuos nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) (B.1.2.1.).	Priskiria kai kuriuos nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) (B.1.2.2.).	Priskiria nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) (B.1.2.3.).	Priskiria nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai), paaiškina kaip jie tarpusavyje susiję (B.1.2.4.).
Lietuvos žemėlapyje atpažįsta ar nurodo kai kurių aptartų istorinių objektų vietas (B.1.3.1.).	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo aptartų istorinių objektų vietas (B.1.3.2.).	Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir mokytojui padedant apibūdina aptartų istorinių objektų ir įvykių vietas (B.1.3.3.).	Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir apibūdina aptartų istorinių objektų ir istorijos įvykių vietas (B.1.3.4.).
Remiantis geografinės aplinkos požymiais, mokytojui padedant	Remiantis geografinės aplinkos požymiais, mokytojui padedant	Remiantis geografinės aplinkos požymiais, naudojantis gamtos	Remiantis geografinės aplinkos požymiais, naudojantis gamtos

naudojantis gamtos ženklais / kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje (B.2.1.1.).	naudojantis gamtos ženklais / kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje (B.2.1.2.).	ženklais / kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje (B.2.1.3.).	ženklais / kompasu, orientuojasi pažįstamoje ir nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje (B.2.1.4.).
Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje, mokytojui padedant įvardija juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų informaciją (B.2.2.1.).	Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, nurodo juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų informaciją (B.2.2.2.).	Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, įvardija juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinų informaciją (B.2.2.3.).	Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, apibūdina juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinų informaciją (B.2.2.4.).
Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (1-2 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą), mokytojui padedant pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus (B.2.3.1.).	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (2-3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus (B.2.3.2.).	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (3–5 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą, transporto, geležinkelio kelius), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus (B.2.3.3.).	Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir apibūdina svarbiausius geografinius objektus (5 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą, transporto, geležinkelio kelius), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus (B.2.3.4.).
Mokytojui padedant sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais (B.3.1.1.).	Pagal pateiktą pavyzdį sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais (B.3.1.2.).	Sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais (B.3.1.3.).	Sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais, kelia klausimus, įvardija problemas (B.3.1.4.).
Įvardija kai kurias institucijas, teikiančias finansines paslaugas, pateikus klausimus nusako kai kurias jų funkcijas (B.3.2.1.).	Įvardija keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Nurodo, kodėl žmonės skolinasi (B.3.2.2.).	Nurodo keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Nusako galimas skolinimo/skolinimosi pasekmes (B.3.2.3.).	Nurodo keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Apibūdina galimas skolinimo/skolinimosi pasekmes (B.3.2.4.).
Įvardija, kas moka už viešųjų paslaugų (pvz. švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikimą (B.3.3.1.).	Nurodo, kas moka už viešųjų paslaugų (pvz. švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikimą (B.3.3.2.).	Paaškina, iš kur valstybė gauna pinigų viešųjų paslaugų (pvz. švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikimui (B.3.3.3.).	Apibūdina, kas yra mokesčiai, pateikia keletą pavyzdžių, kam jie yra panaudojami (B.3.3.4.).
Pasiekimų sritis: Tyrinėjimas ir interpretavimas (C).			

Įvardija istorijos šaltinį, kuris gali padėti atsakyti į klausimus apie pasirinktos vietovės ir Lietuvos istoriją (C.1.1.1.).	Nurodo keletą istorijos šaltinių, kurie padėtų atsakyti į klausimus apie pasirinktos vietovės ir Lietuvos istoriją (C.1.1.2.).	Nurodo keletą istorijos šaltinių, įvardija jų patikimumą atsakant į klausimus apie pasirinktos vietovės ir Lietuvos istoriją (C.1.1.3.).	Nurodo keletą istorijos šaltinių, paaiškina jų reikšmingumą atsakant į klausimus apie pasirinktos vietovės ir Lietuvos istoriją (C.1.1.4.).
Padedamas pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją vertina istorijos šaltinyje pateiktos informacijos patikimumą (C.1.2.1.).	Pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją vertina istorijos šaltinyje pateiktos informacijos patikimumą, pateikia šaltinio liudijimą (C.1.2.2.).	Pagal pateiktus požymius vertina istorijos šaltiniuose pateiktos informacijos patikimumą, pateikia šaltinio liudijimą (C.1.2.3.).	. Vertina istorijos šaltinyje pateiktos informacijos patikimumą, pateikia kelių skirtingų šaltinio liudijimus (C.1.2.4.).
Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas/stebimas objektų, vietas piešiniu, padedamas juos pakomentuoja (C.2.1.1.).	Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas/stebimas objektų, vietas piešiniu, schema ir juos pakomentuoja (C.2.1.2.).	Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas/stebimas objektų, vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu ir juos pakomentuoja (C.2.1.3.).	Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas/stebimas objektų, vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu, skaitmeniniame formate ir juos pakomentuoja (C.2.1.4.).
Pasirenka geografinę priemonę (vaizdą, planą), įvardija joje pateiktus / pavaizduotus daiktus (C.2.2.1.).	Pasirenka ir paanalizuoja geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), įvardija joje pateiktus / pavaizduotus daiktus (C.2.2.2.).	Pasirenka ir paanalizuoja geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdina joje pateiktus / pavaizduotus daiktus, siekia nustatyti jų tarpusavio sąsajas (C.2.2.3.).	Pasirenka ir paanalizuoja geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdina joje pateiktus / pavaizduotus daiktus, nustato jų tarpusavio sąsajas pagal pateiktus požymius (C.2.2.4.).
Mokytojui padedant paaiškina aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius (C.3.1.1.).	Remiantis vienu šaltiniu paaiškina aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, sukuria nesudėtingą pasakojimą ar pranešimą (C.3.1.2.).	Remiantis skirtingais šaltiniais paaiškina aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, sukuria pasakojimą ar pranešimą (C.3.1.3.).	Remiantis skirtingais šaltiniais paaiškina aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pateikia reiškinių pavyzdžių, sukuria pasakojimą ar pranešimą (C.3.1.4.).
Atsakydamas į klausimus apie aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C.3.2.1.).	Apibūdinamas aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C.3.2.2.).	Apibūdinamas aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pranešime tinkamai vartoja laiko ir erdvės sąvokas (C.3.2.3.).	Apibūdinamas aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pranešime tinkamai vartoja laiko ir erdvės sąvokas, pateikia pavyzdžių (C.3.2.2.).
